

บทที่ 2

แนวคิดและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การวิจัยเรื่อง พัฒนาการของศาสตร์ในสาขาวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ นี้มีแนวคิดที่ใช้ประกอบการวิจัยดังต่อไปนี้คือ

1. แนวคิดเรื่องหลักสูตร
2. สภาพทั่วไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย
4. แนวคิดเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาชีพนิเทศศาสตร์
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดเรื่องหลักสูตร

หลักสูตรถือได้ว่าเป็นปัจจัยหนึ่งของการอุดมศึกษาในการผลิตบัณฑิตเพื่อให้เป็นแรงงานที่มีคุณภาพในตลาดแรงงาน หลักสูตรนั้น หมายถึง กลุ่มขององค์ความรู้ ทักษะ วิธีการคิด และประสบการณ์ที่ทางสถาบันการศึกษาจัดเตรียมไว้ให้แก่ผู้เรียน เพื่อพัฒนาผู้เรียนให้กลายเป็นบุคลากรที่มีคุณค่าของสังคม

ความมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร

ขอบเขตหน้าที่หลักประการหนึ่งของสถาบันการศึกษา คือ การผลิตผู้มีความรู้และผู้มีอาชีพ ความแตกต่างของผลผลิตของสถาบันศึกษานั้นก็มีความแตกต่างกันตามลักษณะสาขาที่ศึกษา ดังนั้นจุดมุ่งหมายและวัตถุประสงค์ของหลักสูตร นอกจากจะคำนึงถึงขอบเขตหน้าที่ของสถาบันอุดมศึกษาแล้ว ยังต้องคำนึงถึงคุณลักษณะเฉพาะของบัณฑิตที่ต้องการผลิตด้วย เพื่อให้ผู้ที่จบการศึกษาสามารถประกอบอาชีพในสาขาของตนได้อย่างมีประสิทธิภาพ หลักสูตรทุกชนิดทุกรูปแบบ จะต้องมียุทธศาสตร์ประกอบที่สำคัญ 3 ประการ คือ ต้องมีวัตถุประสงค์ของการศึกษาทั่วไป และวัตถุประสงค์เฉพาะทั้งเฉพาะระดับชั้นและเฉพาะวิชา หลักสูตรจะต้องมีเนื้อหาวิชาที่ได้รับคัดเลือกและจัดระเบียบวางลำดับไว้อย่างเหมาะสมตามทฤษฎีการเรียนรู้และทฤษฎีการสอน และหลักสูตรต้องมีโครงการหรือคำแนะนำในการวัดหรือประเมินผลของการเรียนการสอนไว้ด้วย (ภิญโญ สาร, 2514 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 53) ในขณะที่ Kelly (1982 อ้างถึงใน กรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 60) มองว่าองค์ประกอบของหลักสูตรนั้นประกอบด้วย 5 องค์ประกอบ ได้แก่ วัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระของวิชา การวางแผน กระบวนการเรียนการสอน และการประเมินผล

ในการเขียนวัตถุประสงค์หลักสูตรนั้น ควรเริ่มจากการพิจารณาถึงหน้าที่ของสถาบันการศึกษา นั่นๆ หรือคณะนั้นๆ จากนั้นจึงศึกษาเนื้อหาหลักสูตร พร้อมกับกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตร และกำหนดจุดมุ่งหมายของหลักสูตรในระดับหน่วยของสถาบัน เช่น คณะ ชั้นตอนถัดมาจึงเขียนวัตถุประสงค์ที่ต้องดำเนินการให้แต่ละจุดมุ่งหมายที่ได้ตั้งไว้ และขั้นตอนสุดท้ายจึงตรวจทานวัตถุประสงค์นั้นๆ ว่าจะเหมาะสมกับผู้เรียนหรือไม่

รูปแบบและระดับของหลักสูตร

รูปแบบของหลักสูตร

ลักษณะการจัดหลักสูตร (Organization) สามารถแบ่งได้เป็น 5 กลุ่ม

กลุ่มแรก คือ หลักสูตรที่ยึดวิชาต่างๆ เป็นหลักในการจัด (The subject organization) หลักสูตรนี้เป็นการกำหนดการเรียนการสอนเป็นวิชาๆ (เช่น ภาษาไทย คณิตศาสตร์ เคมี ฟิสิกส์ เป็นต้น) โดยกำหนดระยะเวลาการสอนตามที่คณะกรรมการพัฒนาหลักสูตรเห็นสมควร จุดมุ่งหมายของหลักสูตรนี้ คือการจำเนื้อหาวิชาต่างๆ ได้โดยเน้นหนักในเรื่องความรู้ (Cognitive domain) โดยมุ่งว่าผู้เรียนจำเนื้อหาที่เรียนได้ปริมาณมากน้อยเพียงใด ซึ่งหลักสูตรนี้บ่งพร่องในด้านการสอนให้ผู้เรียนได้คิด สร้างสรรค์ หลักสูตรแบบนี้เป็นหลักสูตรดั้งเดิมของประเทศไทยในระยะแรก

กลุ่มที่สอง คือ หลักสูตรที่กำหนดขอบข่ายความรู้ไว้อย่างกว้างๆ (The board-fields curriculum) หลักสูตรนี้พยายามจะหลีกเลี่ยงการแบ่งความรู้ออกเป็นวิชาๆ โดยรวมวิชาต่างๆ เข้าไว้ด้วยกัน เช่น รวมภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ หน้าที่พลเมือง และศีลธรรมเข้าไว้เป็นวิชาสังคมศึกษา ซึ่งจะได้ความรู้ในเครือเดียวกันลักษณะกว้างๆ และเน้นในทางปฏิบัติมากกว่ารายละเอียด

กลุ่มที่สาม คือ หลักสูตรที่ยึดกระบวนการทางสังคมและการดำเนินชีวิตเป็นหลักมูลฐาน (Curriculum based on social processes and life functions) หลักสูตรนี้มุ่งสอนชีวิตประจำวันและการมีส่วนร่วมในวัฒนธรรมของสังคมเป็นหลัก โดยพยายามให้เนื้อหาวิชามีความสัมพันธ์กับชีวิต เช่น วิทยาศาสตร์ ศิลปะ สุขศึกษา การปกครอง เป็นต้น

กลุ่มที่สี่ คือ หลักสูตรที่ยึดกิจกรรมและประสบการณ์เป็นหลัก (The activity and experience) หลักสูตรนี้เป็นหลักสูตรที่พยายามหลีกเลี่ยงหลักสูตรที่ยึดวิชาต่างๆ เป็นหลักเช่นกัน โดยยึดหลักการศึกษาคือว่าบุคคลเรียนรู้โดยอาศัยประสบการณ์ต่างๆ ผู้เรียนจะต้องเรียนวิธีแก้ปัญหา และเรียนเฉพาะปัญหาที่ผู้เรียนสนใจ โดยแบ่งการเรียนออกเป็นชิ้นงาน หลักสูตรในรูปแบบนี้จะเหมาะกับชั้นประถมศึกษาที่เป็นประสบการณ์ง่ายๆ เท่านั้น เพราะการจัดหลักสูตรให้เด็กโตเรียนรู้เรื่องที่ยากขวางนั้นทำได้ยาก และ**กลุ่มสุดท้าย** คือ หลักสูตรที่ยึดบางวิชาเป็นแกนกลาง (the core curriculum) หลักสูตรแบบนี้ต้องการให้มีการผสมผสานความรู้หลายๆ สาขาเข้าไว้ด้วยกัน และสนใจความต้องการของผู้เรียน รวมถึงส่งเสริมกิจกรรมที่จะผสมผสานการดำเนินชีวิตกับการเรียน

การแบ่งรูปแบบของหลักสูตรในระดับอุดมศึกษานั้นมีความต่างกัน ไพฑูรย์ สินลรัตน์ (2539 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 70) ได้แบ่งการพิจารณารูปแบบหลักสูตรในระดับอุดมศึกษาไว้เป็นสองแนวทาง คือ

(ก) แนวทางแรกพิจารณารูปแบบหลักสูตรโดยถืองานของหลักสูตรเป็นหลัก สามารถแบ่งได้รูปแบบหลักสูตรได้เป็น 3 กลุ่มใหญ่

กลุ่มแรก คือ กลุ่มของหลักสูตรที่สัมพันธ์ หรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับมนุษย์ หลักสูตรในกลุ่มนี้จะเน้นที่ตัวมนุษย์เป็นหลักสำคัญ ได้แก่ หลักสูตรในสาขาวิชาแพทยศาสตร์ กฎหมาย ศึกษาศาสตร์ เป็นต้น งานในอาชีพของหลักสูตรนี้จะเกี่ยวข้องกับตัวมนุษย์

กลุ่มที่สอง คือ กลุ่มของหลักสูตรที่ไม่เกี่ยวกับมนุษย์โดยตรง คือ เกี่ยวพันกับมนุษย์บางส่วน แต่ไม่ทั้งหมด หลักสูตรในกลุ่มนี้จะไปสัมพันธ์กับการผลิตสินค้า และการให้บริการมนุษย์ ได้แก่ หลักสูตรในสาขาวิชา สังคมศาสตร์ วิศวกรรมศาสตร์ การบริการธุรกิจ สถาปัตยกรรม เป็นต้น และกลุ่มสุดท้าย คือ กลุ่มของหลักสูตรที่สัมพันธ์โดยตรงกับเนื้อหาหรือเกี่ยวข้องโดยตรงกับวิชาการ ได้แก่ สาขาวิชาทางมนุษยศาสตร์ อักษรศาสตร์ วิทยาศาสตร์ เป็นต้น

(ข) แนวทางที่สองนั้นพิจารณาโดยถือผลผลิตของหลักสูตรเป็นหลัก แบ่งออกได้ 3 รูปแบบ

รูปแบบแรก ได้แก่ หลักสูตรวิชาพื้นฐานทั่วไป หรือ หลักสูตรวิชาการศึกษาทั่วไป เป็นหลักสูตรที่มุ่งพัฒนาหรือให้การศึกษแก่ผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเป็นคนดี มีความรับผิดชอบ มีความเป็นผู้ใหญ่

รูปแบบที่สอง คือ หลักสูตรวิชาชีพ เป็นส่วนของหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาและการศึกษาของผู้เรียนได้จบออกไปประกอบอาชีพ โดยคำนึงถึงวิชาชีพระดับสูงที่จะต้องมีการศึกษาอย่างมีระบบ

รูปแบบที่สาม คือ หลักสูตรวิชาเลือก หลักสูตรนี้จะให้เปิดกว้างผู้เรียนได้เลือกเรียนตามความถนัด ความสนใจได้อย่างเต็มที่

ระดับของหลักสูตร

ระดับของหลักสูตรนั้นเป็นตัวแปรหนึ่งที่จะช่วยให้เข้าใจในความหมายของคำว่าหลักสูตร เพราะหลักสูตรในระดับที่ต่างกันก็มีความหมายต่างกัน Sowell (1996 อ้างถึงในกรกช อนันตสมบูรณ์, 2543: 85) ได้แบ่งระดับของหลักสูตรไว้ตามระยะห่างระหว่างหลักสูตรและผู้เรียน โดยแบ่งออกเป็น 4 ระดับ ระดับแรกคือ ระดับสังคม (Societal) ในระดับตัวหลักสูตรจะห่างจากผู้เรียนมากที่สุด เพราะหลักสูตรนั้นถูกออกแบบจากสังคม รวมถึงนักการเมือง ตัวแทนจากกลุ่มเฉพาะกิจ ผู้บริหารในระดับต่างๆ และผู้เชี่ยวชาญเฉพาะ การออกแบบหลักสูตรจะใช้กระบวนการทางสังคมและการเมือง ซึ่งกลุ่มนี้จะเป็นผู้ตัดสินใจในเรื่องของเป้าหมายของหลักสูตร หัวข้อที่จะต้องเรียน เวลาที่

เรียน และอุปกรณ์ในการเรียน หลักสูตรในระดับที่สอง คือ ระดับสถาบัน (Institutional) หลักสูตรในระดับนี้จะหลักสูตรเพื่อรองรับสถาบันศึกษาที่ได้รับมาจากหลักสูตรในระดับสังคม (Societal) ที่มีการปรับเปลี่ยนให้เหมาะกับท้องถิ่นนั้นๆ โดยนักการศึกษาท้องถิ่น ในหลักสูตรจะกล่าวถึงวิชา หัวข้อ และสาระสำคัญที่จะต้องเรียน บางครั้งหลักสูตรในระดับนี้จะเรียกว่า หลักสูตรที่ชัดเจน (Explicit curriculum) หลักสูตรระดับที่สาม คือ ระดับการศึกษา (Instructional) หลักสูตรในระดับนี้จะเกี่ยวข้องกับการวางแผนหลักสูตรของผู้สอนหนึ่งคน โดยการวางแผนหลักสูตรตั้งอยู่บนหลักของความจำเป็น และความต้องการของสถานศึกษานั้นหรือ หรือผู้มีอำนาจในสถานศึกษา แต่อย่างไรก็ตาม หลักสูตรในระดับนี้ก็จะเป็นหลักสูตรที่มีมุมมอง และรูปแบบเฉพาะตัวกับผู้สอนแต่ละคนซึ่งหลักสูตรในระดับนี้ส่วนมากจะใช้ในห้องเรียนและมีความหลากหลายแตกต่างกัน ทั้งนี้เพราะผลตอบรับของนักเรียนในแต่ละห้องนั้นมีความแตกต่างกัน และหลักสูตรระดับที่สุดท้าย คือ ระดับประสบการณ์ (Experiential) หลักสูตรในระดับนี้ได้รับอิทธิพลมาจากประสบการณ์ของผู้เรียน เช่น ภูมิหลัง แรงจูงใจ ดังนั้นหลักสูตรในระดับนี้จึงเป็นหลักสูตรหนึ่งที่สร้างความเป็นส่วนตัวให้กับผู้เรียน

อย่างไรก็ตาม ไม่ว่าจะหลักสูตรจะเป็นรูปแบบใด ระดับใด หรือเป็นหลักสูตรของในการศึกษาระดับใด หลักสูตรนั้นควรจะเป็นหลักสูตรที่ดีที่มีลักษณะดังต่อไปนี้ คือ ตรงตามความมุ่งหมายของการศึกษา ตรงตามพัฒนาการของผู้เรียนในช่วงอายุต่างๆ ตรงตามความต้องการและความสนใจของผู้เรียนและสังคม ตรงตามลักษณะวัฒนธรรม ประเพณี และเอกลักษณ์ของชาติ มีเนื้อหาการสอนที่บริบูรณ์ ช่วยให้ผู้เรียน คิดเป็น ทำเป็น แก้ปัญหาด้วยตนเอง มีความคิดสร้างสรรค์ ความคิดริเริ่ม บอกแนวทาง วิธีการสอน อุปกรณ์สื่อการสอน และวิธีการประเมินการสอนที่เหมาะสม ยืดหยุ่น คล่องตัว เปลี่ยนแปลงปรับปรุงได้ง่าย ส่งเสริมการทำงานโดยอิสระ และสอดคล้องกับการดำรงชีวิตปกติประจำวันของผู้เรียน เพิ่มพูนทักษะ ความรู้ความชำนาญมูลฐานให้แก่ผู้เรียน และให้ความรู้ที่ต่อเนื่องเป็นลำดับ

การวางแผนพัฒนาหลักสูตร

แนวทางในการสร้างหลักสูตรที่นักการศึกษาชั้นนำมี 5 แนวทาง ได้แก่ ยึดเนื้อหาวิชาเป็นหลัก (Subject-matter approach) ยึดกิจกรรมร่วมหลักสูตรเป็นแนวทาง (Co-curriculum activities approach) ยึดตัวผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (Child-centered approach) ยึดสังคมเป็นหลักโดยปรับตัวให้เข้ากับสังคมให้ได้ (Social-adjustment approach) และยึดแนวผสม (Synthesis of approach) คือการเอาทุกแนวทางมาผสมกันเพื่อความเหมาะสม ซึ่งประเทศไทยพยายามจะยึดแนวผสม (Synthesis of approach) แต่ตามความเป็นจริงแล้วค่อนข้างจะยึดสังคมเป็นหลักโดยให้ปรับตัวเข้ากับสังคมให้ได้ (Social-adjustment approach) มากกว่า

ก่อนที่จะทำการวางแผนพัฒนาหลักสูตรจะต้องตอบคำถามเบื้องต้น 4 ข้อให้ได้ก่อนว่า วัตถุประสงค์ของการศึกษาคืออะไร เนื้อหาวิชาที่มีนั้นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่ เนื้อหาวิชาที่มีเหล่านั้นอย่างไรจึงจะเกิดประสิทธิผล และจะมีการวัดผลวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ได้อย่างไร จากนั้นก็เริ่มเข้าสู่การวางแผนหลักสูตร ซึ่งมีแบบจำลองเป็นเส้นตรง โดยเริ่มจากการกำหนดวัตถุประสงค์ จากนั้นจึงวางแผนในส่วนรายละเอียด และกระบวนการวิธีการศึกษา และท้ายที่สุดก็ประเมินความสำเร็จที่เกิดขึ้น

จากแนวคิดเรื่องหลักสูตรทำให้เข้าใจถึงวัตถุประสงค์และรูปแบบของหลักสูตรวิทยุกระจายเสียงและโทรทัศน์ว่ามีลักษณะอย่างไรและทำไมจึงมีลักษณะที่แตกต่างกัน

2. สภาพทั่วไปของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยได้เริ่มเมื่อปี พ.ศ.2482 (ค.ศ.1939) ในสมัยของ ฯพณฯ จอมพล ป. พิบูลสงคราม เป็นนายกรัฐมนตรีได้เปิดการเรียนการสอนด้านหนังสือพิมพ์ที่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นหลักสูตร 1 ปี จากนั้น มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้เปิดการสอนนิเทศศาสตร์ในวิชาวารสารศาสตร์ของคณะสังคมศาสตร์ในปี พ.ศ.2496 (ค.ศ.1953) และได้ปรับปรุงเป็น คณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน ในปี พ.ศ.2512 (ค.ศ.1969) ส่วนในภูมิภาคนี้ มหาวิทยาลัย เชียงใหม่ ได้เปิดทำการสอนวิชานิเทศศาสตร์ขึ้นเป็นแห่งแรกในคณะมนุษยศาสตร์ เมื่อ พ.ศ.2507 (ค.ศ.1964) และมหาวิทยาลัยกรุงเทพฯ ได้เปิดคณะนิเทศศาสตร์เป็นแห่งแรกสำหรับมหาวิทยาลัยเอกชน เมื่อปี พ.ศ.2513 (ค.ศ.1970)

หนึ่งททัย ขอมผลกลาง (2541 : 197-199) ได้ศึกษา “พัฒนาการของการศึกษาและฝึกอบรมด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย” โดยได้ศึกษาความเป็นมาของการศึกษาสาขานิเทศศาสตร์ระดับปริญญาตรี ในสถาบันอุดมศึกษาของไทยที่สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย สังกัดกระทรวงศึกษาธิการ ทั้งที่ จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยปิด) และไม่จำกัดจำนวนรับ (มหาวิทยาลัยเปิด) โดยเป็นการศึกษาตั้งแต่แรกเริ่มก่อตั้งของสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทยเมื่อ พ.ศ.2482 จนถึง 2540 สรุปได้ว่า พัฒนาการของสาขานิเทศศาสตร์ในประเทศไทย ดำเนินไปใน 2 ทิศทาง คือ

1. ความคงที่ ลักษณะต่อเนื่องที่เห็นชัดเจน คือ โครงสร้างหลักสูตร กล่าวคือ ในรายวิชาที่เปิดสอนส่วนใหญ่ตั้งแต่ระยะแรกของการก่อตั้งยังคงมีการสอนอยู่จนถึงปัจจุบัน โดยการจัดหลักสูตร มีการศึกษาในหมวดวิชาพื้นฐานทั่วไปและวิชาเฉพาะด้านนิเทศศาสตร์ดังที่เคยดำเนินการในยุคแรก นอกจากนั้น ในด้านสาขาวิชายังพบว่า สาขาวิชาแรกเริ่มที่เปิดดำเนินการสอนก็ยังคงเปิดสอนอยู่จนถึงปัจจุบันโดยไม่มีการยุบ หรือล้มเลิกการสอนไป

2. ความเปลี่ยนแปลง ทิศทางการเปลี่ยนแปลงของสาขานิเทศศาสตร์มี 2 ลักษณะ คือ การเพิ่ม ได้แก่ การเปิดเพิ่มสาขาใหม่ การขยายตัวในสถาบันอุดมศึกษา และการเปิดเพิ่มรายวิชาใหม่ และการลด อันได้แก่ การลดรายวิชาที่ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ หรือสภาพสังคมปัจจุบัน อุบลศักดิ์ ศิริวุธศักดิ์ (2526 : 54-59 อ้างถึงใน อิชยา สุภาศรี, 2541: 12-21) ได้แสดงวิวัฒนาการและความสัมพันธ์ของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ (ระดับอุดมศึกษา) กับสภาพทางสังคมไว้ในตารางต่อไปนี้

ตารางที่ 1 แสดงการเปรียบเทียบการศึกษานิเทศศาสตร์

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>1. ช่วงแรก จุดกำเนิด</p> <p>พ.ศ.2482-2487</p> <ul style="list-style-type: none"> - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับอนุปริญญา (2482) ในคณะอักษรศาสตร์และวิทยาศาสตร์ หลักสูตร 1 ปี - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับประกาศนียบัตร (2483) ภาคกลางคืน เป็นหลักสูตร 3 ปี สำหรับผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ หลักสูตรนี้ต้องปิดไปเนื่องจากสภาพสงครามในขณะนั้น 	<ul style="list-style-type: none"> - นักหนังสือพิมพ์ประสบความยากลำบากในการดำเนินงาน เนื่องจากคัดค้านการที่รัฐบาลประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา นักหนังสือพิมพ์จำนวนมากถูกจับกุมการเสนอข่าวการเมืองมักเป็นข่าวที่ป้อนจากรัฐบาลและฝ่ายญี่ปุ่น มีการตรวจข่าวอย่างเข้มงวด - มีการออก พ.ร.บ.การพิมพ์ 2484 และการกำหนดทุนขั้นต่ำของผู้ประกอบการหนังสือพิมพ์เป็นเงิน 5 หมื่นบาท ทำให้จำนวนหนังสือพิมพ์ต้องยุบเหลือ 12 ฉบับ จากเดิม 24 ฉบับ - รัฐบาลโอนกิจการวิทยุกระจายเสียงจากกรมไปรษณีย์โทรเลขไปขึ้นกับกรมโฆษณาและเรียกชื่อสถานีเสียใหม่ ว่า “สถานวิทยุกระจายเสียงแห่งประเทศไทย” รัฐบาลได้ใช้สถานีวิทยุแห่งนี้ในการโฆษณาชวนเชื่อ โดยใช้เพลงปลุกใจบทสนทนาของนายมัน นายคงและบทละครต่างๆ รวมทั้งได้ขอให้หนังสือพิมพ์เสนอข่าวสนับสนุนลัทธิเชื่อนายกรัฐมนตรี 	<ul style="list-style-type: none"> - จอมพล ป.พิบูลสงครามประกาศสงครามกับอังกฤษและสหรัฐอเมริกา ยินยอมให้ญี่ปุ่นเดินทัพผ่านไทย สภาพสงครามทำให้มีปัญหาเศรษฐกิจ ข้าราชการหลายหมื่นคนว่างงาน รัฐบาลอาศัยวิทยุกระจายเสียงและหนังสือพิมพ์ในการทำสงครามจิตวิทยาเพื่อบำรุงขวัญของทหารและประชาชนระหว่างสงคราม - ขณะเดียวกัน จอมพล ป. มุ่งสร้างลัทธิชาตินิยมเชื่อนายกรัฐมนตรีและการเป็นคนทันสมัยโดยการประหารรัฐนิยมและได้ใช้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาอย่างเต็มที่ โดยขอให้สื่อมวลชนเป็นเครื่องมือในการโฆษณาอย่างเต็มที่ ได้ขอให้หนังสือพิมพ์ลงคำขวัญยกย่องผู้นำในหน้าหนึ่ง เป็นต้น

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ.2491-2497</p> <ul style="list-style-type: none"> - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ระดับประกาศนียบัตร (2491) ภาคกลางคืน อีกครั้งหนึ่งเป็นหลักสูตร 2 ปี สำหรับบุคคลทั่วไปที่จบมัธยมปีที่ 6 และผู้ประกอบอาชีพหนังสือพิมพ์ โดยเปิดตามคำสั่งของรัฐบาล (จอมพล ป. พิบูลสงคราม) 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลได้ใช้อำนาจควบคุมและกดขี่หนังสือพิมพ์ นักหนังสือพิมพ์ได้รวมหัวกันเรียกร้องให้ยกเลิก พ.ร.บ.การพิมพ์และระบบเซ็นเซอร์เจรจากับรัฐบาล แต่ยังไม่ทันเรียกร้องก็ถูกจัดเสียก่อนในข้อหา กฎภายในและภายนอกราชอาณาจักร เรียกว่า “กบฏสันติภาพ” กรมโฆษณา การเปลี่ยนชื่อเป็นกรมประชาสัมพันธ์ และเมื่อจอมพล ป.ตั้งกระทรวงวัฒนธรรมขึ้น ได้จัดรายการวิทยุ แจกเอกสารและจัดหน่วยวัฒนธรรมไทยและจริยธรรมทางสังคมอันดีงาม ห้ามเสนอเรื่องชวนเสว่ หรือเรื่องรักๆ ใคร่ๆ ในรายการละครวิทยุ แต่ให้เน้นหนักเรื่องความกตัญญูต่อบิดามารดา ความรักชาติและความมั่นคงของชาติ ลัทธิคอมมิวนิสต์คือ ศัตรูหมายเลขหนึ่งของประชาชน - รัฐบาลสนใจจะให้มีการส่งวิทยุโทรทัศน์ขึ้นในประเทศไทย ได้ส่งเจ้าหน้าที่กรมโฆษณาการไปดูงานที่สหรัฐอเมริกา และกลับมาเตรียมการสร้างสถานีวิทยุโทรทัศน์ที่บางขุนพรหม - รัฐบาลได้จัดตั้งบริษัทไทยโทรทัศน์ด้วยงบประมาณแผ่นดินและจัดตั้งสถานีวิทยุ ททท. ขึ้นก่อนดำเนินการกระจายเสียงเพื่อการค้า 	<ul style="list-style-type: none"> - หลังสงครามโลกครั้งที่ 2 จอมพล ป. ถูกจับในฐานะอาชญากรสงคราม แต่การต่อสู้ทางการเมืองในขณะนั้นประกอบด้วยกรณีสวรรคตของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ทำให้จอมพล ป. กลับคืนสู่อำนาจอีกครั้งหนึ่ง ได้ทำการสถาปนาอำนาจทหารและตำรวจจับกุมและลอบสังหารนักการเมืองและนักหนังสือพิมพ์ฝ่ายตรงข้าม - รัฐบาลเริ่มรับความช่วยเหลือทางทหารและทางเศรษฐกิจ (เทคนิค) จากประเทศสหรัฐอเมริกา กรมตำรวจได้รับอาวุธยุทโธปกรณ์จำนวนมาก มีลักษณะกลายเป็นกองทัพมากกว่าเป็นกรมตำรวจ - ในการรัฐประหาร 2495 คณะรัฐประหารได้อำนาจการแทรกซึมของลัทธิคอมมิวนิสต์เป็นสาเหตุหนึ่งในการทำรัฐประหาร มีการโฆษณาต่อต้าน และสร้างความหวาดกลัวเกี่ยวกับลัทธิคอมมิวนิสต์ในหมู่ประชาชน

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ. 2497-2500</p> <ul style="list-style-type: none"> - จอมพล ป.พิบูลสงครามมีคำสั่งโอนการศึกษาวิชาการหนังสือพิมพ์จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยไปมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก่อตั้งแผนกวิชาการวารสารศาสตร์ในคณะสังคมศาสตร์ตามมติคณะรัฐมนตรีที่ส่งเสริมงานด้านสังคมสงเคราะห์และสวัสดิการ ขณะนั้นจอมพล ป.ดำรงตำแหน่งเป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ (2497) 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลได้สร้างสถานีโทรทัศน์ช่อง 5 ขึ้นที่วังบางขุนพรหมแล้วเสร็จออกอากาศเป็นครั้งแรกในปี 2498 และได้ประกาศใช้ พ.ร.บ.วิทยุคมนาคม และ พ.ร.บ.วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ 2498 - จอมพล ป. พิบูลสงครามเดินทางกลับจากการเยือนต่างประเทศ เริ่มให้มีสัมภาษณ์หนังสือพิมพ์ประจำ และเปิดให้หนังสือพิมพ์มีเสรีภาพมากกว่าช่วงที่ผ่านมา เนื่องจากต้องการสร้างภาพพจน์ของนักประชาธิปไตย และต้องการให้หนังสือพิมพ์เปิดโปงการคอร์ปชั่นของฝ่ายที่เป็นปฏิปักษ์กับตน - ผู้มีอำนาจทั้งสามในสมัยนั้น ได้แก่ จอมพล ป. พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ และ จอมพล ส. ธีระราชต์ ต่างมีหนังสือพิมพ์เป็นกระบอกเสียงของตนเอง - จอมพล ป. ให้การสนับสนุนการรวมตัวของบริษัทสร้างหนังสือพิมพ์มาตรฐานให้เป็นบริษัทแห่งชาติ - หนังสือพิมพ์เปิดโปงการเลือกตั้งสกปรกในปี 2500 และวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลชุดใหม่ที่ไม่ดำเนินการแก้ไขปัญหาของประชาชน 	<ul style="list-style-type: none"> - อำนาจการปกครองอยู่ในมือของทหารและตำรวจ จอมพล ป. นำประเทศไทยเข้าสู่ผูกพันกับสหรัฐอเมริกามากขึ้น ในการเดินทางไปเยือนสหรัฐและประเทศในยุโรป - เกิดภัยธรรมชาติในภาคอีสาน ชาวอีสานพากันอพยพเข้ามากรุงเทพฯ เป็นจำนวนมาก และมีคดีข้อโกงไม้และการคอร์ปชั่นอื่นๆ ในวงราชการแต่รัฐบาลที่ไม่เห็นเป็นเรื่องสำคัญ ก่อให้เกิดความไม่พอใจในหมู่ประชาชนและหนังสือพิมพ์ - จอมพล ป. เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีท่ามกลางข้อกล่าวหาว่า การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2510 ไม่บริสุทธิ์ นักศึกษาก่อการประท้วงและ จอมพล สฤษดิ์ ธนะรัชต์ ทำการรัฐประหาร จอมพล ป. และ พล.ต.อ. เผ่า ศรียานนท์ออกนอกประเทศ

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ. 2501-2508</p> <ul style="list-style-type: none"> - คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้จัดตั้งภาควิชาสื่อสารมวลชนขึ้นในปีเดียวกับที่มหาวิทยาลัยเริ่มดำเนินการรับนักศึกษาเป็นปีแรก (2507) และได้จัดตั้งสถานีวิทยุมหาวิทยาลัยเชียงใหม่ สำหรับใช้เป็นห้องปฏิบัติการทางวิทยุกระจายเสียงด้วย - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยได้จัดตั้งแผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ในปี 2508 หลังจากที่เปิดหลักสูตรวิชาการหนังสือพิมพ์ไปตั้งแต่ปี 2497 - มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้จัดตั้งวิทยุธรรมศาสตร์ขึ้นเผยแพร่ความรู้แก่นักศึกษาประชาชน และเพื่อเป็นห้องปฏิบัติการสำหรับนักศึกษามแผนกวารสารศาสตร์ (2508) 	<ul style="list-style-type: none"> - กองทัพบกจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารของกองทัพบกโดยตรง - กรมประชาสัมพันธ์ได้ดำเนินการจัดตั้งสถานีวิทยุโทรทัศน์ช่อง 5 ขอนแก่น, ช่อง 8 ลำปาง และ ช่อง 10 หาดใหญ่ ขึ้นเป็นเครือข่ายการสื่อสารจากรัฐบาลไปถึงประชาชน - วิทยุกระจายเสียงทีวีจำนวนขึ้นอย่างรวดเร็ว - รัฐบาลให้ประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 17 ริดรอนสิทธิเสรีภาพของหนังสือพิมพ์ มีการกวัดข้นหนังสือพิมพ์อย่างเข้มงวดและได้กวาดล้างนัก นสพ. ครั้งใหญ่ รวมทั้งผู้ที่ต้องสงสัยว่าฝักใฝ่ลัทธิคอมมิวนิสต์ - รัฐบาลใช้สื่อมวลชนในการโฆษณาแนวความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาประเทศ การอยู่ดีกินดี และมั่งคั่ง การรักษาความสงบเรียบร้อย ตลอดจนศีลธรรมอันดี และภัยจากลัทธิคอมมิวนิสต์ - วงการภาพยนตร์ไทยได้รับการยอมรับให้เป็นอุตสาหกรรมประเภทหนึ่ง ภายใต้ พ.ร.บ.การลงทุนเพื่อกิจการอุตสาหกรรม พ.ศ. 2505 	<ul style="list-style-type: none"> - จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เข้ารับตำแหน่งนายกรัฐมนตรีหลังจากรัฐประหารปี 2501 ได้นำระบบเผด็จการมาใช้ในการปกครองประเทศ ประกาศยุบเลิกรัฐสภา และพรรคการเมืองทั้งหมด และประกาศใช้ธรรมนูญการปกครองราชอาณาจักร พ.ศ. 2502 และใช้มาตรา 17 เป็นดาบอาญาสิทธิ์ในการบริหารบ้านเมือง - รัฐบาลให้ความสนใจเร่งรัดพัฒนาเศรษฐกิจเริ่มมีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจเป็นครั้งแรกตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญต่างประเทศ มีการสร้างถนนเชื่อมจังหวัดต่างๆ ในภาคอีสานเหนือและใต้กับกรุงเทพฯ รวมทั้งมีแผนพัฒนาส่วนภูมิภาคเป็นครั้งแรกด้วย - ในขณะที่รัฐบาลใช้นโยบายกึ่งคึกฤทธิ์และการเมืองทำ ในการบริหารประเทศ จอมพลสฤษดิ์และนายทหารชั้นผู้ใหญ่กลับได้รับผลประโยชน์ทางการเงินจำนวนมากมหาศาลจากรัฐวิสาหกิจและธุรกิจอื่นๆ - ประเทศไทยเป็นพันธมิตรทางเศรษฐกิจที่ใกล้ชิดกับสหรัฐอเมริกายิ่งขึ้น ได้รับเงินกู้มากขึ้น สำหรับนำมาใช้ในการพัฒนาประเทศ และเป็นฐานทัพให้แก่กองกำลังของสหรัฐซึ่งไปสู้รบในอินโดจีน

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>2. ช่วงขยายตัว</p> <p>พ.ศ. 2509-2514</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนกวารสารศาสตร์แยกตัวออกจากคณะสังคมสงเคราะห์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และยกฐานะขึ้นเป็นแผนกอิสระวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (2513) - วิทยาลัยกรุงเทพเปิดหลักสูตรการประชาสัมพันธ์ในคณะบริหารธุรกิจ (2513) 	<ul style="list-style-type: none"> - โทรทัศน์มีการขยายตัวอย่างรวดเร็วในกรุงเทพ รัฐบาลอนุมัติให้เปิดดำเนินการได้อีก 2 ช่อง คือ สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 (ในเครือกองทัพบก ดำเนินการโดยบริษัทกรุงเทพโทรทัศน์และวิทยุ จำกัด) และสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3 (ในเครือกรมประชาสัมพันธ์ ต่อมาเปลี่ยนเป็นในเครืออสมท. ดำเนินการโดยบริษัทบางกอกเอนเทอร์เทนเมนต์ จำกัด) ในต่างจังหวัด กรมประชาสัมพันธ์จัดตั้งสถานีโทรทัศน์ทางภาคใต้เพิ่มขึ้นอีก 2 ช่อง ได้แก่ ช่อง 7 สุราษฎร์ธานี และช่อง 9 ภูเก็ต และเริ่มมีการใช้สื่อสารผ่านดาวเทียมโดยมีสถานีภาคพื้นดินที่ อ.ศรีราชา จ. ชลบุรี เป็นสถานีรับ (2513) - อุตสาหกรรมภาพยนตร์ไทยได้รับการส่งเสริมการลงทุนตามกฎหมายและผู้สร้างภาพยนตร์ไทย ได้รวมตัวกันจัดตั้งสมาคมผู้อำนวยการสร้างภาพยนตร์ไทย (2510) - มีการโฆษณาสินค้าทางวิทยุกระจายเสียงอย่างบ้าเลือด - นายทุนเข้ามามีอิทธิพลต่อการดำเนินงานของหนังสือพิมพ์มากขึ้น เสนอข่าวสารเพื่อประโยชน์ทางด้านธุรกิจเป็นหลัก 	<ul style="list-style-type: none"> - หลังจากที่จอมพลสฤษดิ์ถึงแก่อสัญกรรมในปี 2506 จอมพลถนอม กิตติขจร ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีแทนและเตรียมการให้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2512 แต่ภายหลังการเลือกตั้ง เกิดความขัดแย้งระหว่างฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหาร จอมพลถนอม จึงทำรัฐประหารยุติกิจกรรมทางการเมืองทั้งหมดอีกครั้งหนึ่ง - เศรษฐกิจตกอยู่ในมือของคณะนายทหารและกลุ่มนายทุนไม่กี่ตระกูล - ประเทศไทยส่งกำลังทหารไปรบในประเทศอินโดจีน โดยได้รับการฝึกจากทหารสหรัฐในไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ. 2515-2519</p> <ul style="list-style-type: none"> - แผนกอิสระสื่อสารมวลชนและการประชาสัมพันธ์ - จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยยกฐานะเป็นคณะนิเทศศาสตร์ (2517) - วิทยาลัยกรุงเทพฯ แยกหลักสูตรทางการประชาสัมพันธ์ออกจากคณะบริหารธุรกิจเปิดหลักสูตรปริญญาศิลปศาสตรบัณฑิตด้านสื่อสารมวลชน โดยแบ่งสาขาออกเป็น 2 สาขา คือสาขาการประชาสัมพันธ์และวารสารศาสตร์ (2517) - มหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดรายวิชาด้านสื่อสารมวลชนเป็นวิชาโทสำหรับนักศึกษาภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ (2515) 	<ul style="list-style-type: none"> - หลังเหตุการณ์ 14 ตุลา 2516 หนังสือพิมพ์ได้รับเสรีภาพอย่างไม่เคยได้รับก่อน - รัฐบาล มรว.คึกฤทธิ์ ปราโมช จัดตั้งคณะกรรมการบริหารวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ (กบว.) ขึ้นในปี 2518 เพื่อทำหน้าที่ควบคุมดูแลงานด้านการกระจายเสียง มีการกำหนดเวลาสำหรับการโฆษณาสินค้าทางวิทยุโทรทัศน์ - หนังสือพิมพ์มีบทบาทในการให้ความรู้เรื่องประชาธิปไตยแก่ประชาชน ชูคดีและเปิดโปงการคอร์รัปชันของรัฐบาลที่ผ่านมา - ก่อนเหตุการณ์ 6 ตุลา 2519 วิทยุกระจายเสียง โดยมีวิทยุยานเกราะและชมรมวิทยุเสรีเป็นแกนนำได้ปลุกปั่นยุยงให้ฝ่ายขวาลุกขึ้นมาพิฆาตนิสิต นักศึกษา - หนังสือพิมพ์ถูกควบคุมอย่างเข้มงวดอีกภายหลังการปฏิรูปการปกครองแผ่นดินในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 รัฐบาลออกประกาศคณะปฏิวัติฉบับที่ 42 และมีคณะกรรมการที่ปรึกษา พนักงานการพิมพ์ทำหน้าที่ตรวจข่าวและผลิตหนังสือพิมพ์อยู่แทบไม่เว้นวัน 	<ul style="list-style-type: none"> - นิสิตนักศึกษาและประชาชนเคลื่อนไหวเรียกร้องรัฐธรรมนูญ เกิดการเดินขบวนครั้งใหญ่นำไปสู่การโค่นล้ม 3 ทหาราถนอน, ประภาส และณรงค์ กิตติขจร - การเมืองไทยเข้าสู่ยุค “ประชาธิปไตยแบ่งบาน” การเลือกตั้งทั่วไปในปี 2518 ทำให้ประเทศไทยมีนายกรัฐมนตรีเป็นพลเรือนจากการเลือกตั้งเป็นครั้งแรกในรอบ 27 ปี (ตั้งแต่ 2491) - ประชาชนกลุ่มต่างๆ ชุมนุมเรียกร้องทางการเมืองมากเป็นประวัติการณ์ เพราะไม่เคยมีโอกาสใช้สิทธิของตนมาก่อนเลย - ผลจากการพัฒนาเศรษฐกิจในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา ซึ่งมุ่งเป็นการลงทุนและโครงสร้างพื้นฐานทางเศรษฐกิจ ทำให้อัตราการเติบโตของเศรษฐกิจเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วมาก แต่ขณะเดียวกันเป็นสาเหตุสำคัญก่อให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาความยากจน อันเกิดจากการกระจายรายได้อย่างไม่เป็นธรรม ประกอบกับเกิดวิกฤตการณ์น้ำมันขึ้นทั่วโลก และเงินเฟ้อภายในประเทศ จึงกระทบกระเทือนต่อเสถียรภาพของรัฐบาลที่มาจากเลือกตั้ง - ชัยชนะของพรรคคอมมิวนิสต์ในสามประเทศในอินโดจีน และการประโคมข่าวทางสื่อมวลชนก่อให้เกิดความหวาดวิตกในหมู่ประชาชนและกลุ่มผู้สูญเสียอำนาจ ฉวยโอกาสสร้างภาพให้น่ากลัวเกินจริง

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ. 2520-2524</p> <ul style="list-style-type: none"> - คณะบริหารธุรกิจมหาวิทยาลัยรามคำแหงเปิดหลักสูตรการโฆษณาและประชาสัมพันธ์ (2520) - แผนกสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ยกฐานะเป็นคณะวารสารศาสตร์และสื่อสารมวลชน (2522) - คณะนิเทศศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเปิดหลักสูตรนิเทศศาสตร์พัฒนาการ (2521) เป็นหลักสูตรระดับปริญญาโท (2 ปี) - วิทยาลัยกรุงเทพฯ ยกฐานะหลักสูตรศิลปศาสตร์ด้านสื่อสารมวลชนเป็นคณะนิเทศศาสตร์ ประกอบด้วยสาขาการประชาสัมพันธ์ และวารสารศาสตร์ (2520) ต่อมาได้เปิดหลักสูตรสาขาการโฆษณาอื่นในปี 2523 	<ul style="list-style-type: none"> - รัฐบาลคณะปฏิรูปฯ ยุบบริษัทไทยโทรทัศน์ จำกัด และจัดตั้งองค์การสื่อสารมวลชนแห่งประเทศไทย (อสมท.) ขึ้นดำเนินการด้านสื่อมวลชนของรัฐ (ประกอบด้วยสถานีโทรทัศน์ช่อง 9 และสถานีวิทยุ ททท.) ได้ใช้เป็นเครื่องมือโฆษณารัฐบาลและต่อต้านคอมมิวนิสต์ - รัฐบาลออกประกาศรายชื่อนั่งชื่อ 100 เล่มที่ห้ามไว้มีในครอบครอง - สื่อมวลชนถูกใช้เป็นเครื่องมือในการโฆษณาสินค้าอย่างเต็มที่ กบว. ไม่สามารถกดดันและควบคุมให้เป็นไปตามระเบียบ กบว. ได้ ธุรกิจโฆษณาได้ขยายตัวเป็นธุรกิจขนาดใหญ่ มีมูลค่ากว่า 2 พันล้านบาทต่อปี - ภายหลังการหมดอำนาจของรัฐบาลคณะปฏิรูปฯ จำนวนนิตยสารรายสัปดาห์, รายปักษ์ และรายเดือนเพิ่มขึ้นอย่างมาก 	<ul style="list-style-type: none"> - นิสิตนักศึกษาที่ประท้วงการกลับมาของจอมพลถนอม ถูกปราบปรามและสังหารในบริเวณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวันที่ 6 ตุลาคม 2519 คณะนายทหารและกลุ่มอำนาจฝ่ายขวาอำนาจการปกครองเรียกตนเองว่าคณะปฏิรูปการปกครองแผ่นดิน - นิสิตนักศึกษาและปัญญาชนจำนวนหนึ่งเดินทางเข้าร่วมการต่อสู้กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย องค์กรนักศึกษาในมหาวิทยาลัยต่างๆ ถูกยกเลิก - ประเทศไทยมีฐานะไม่มั่นคงในด้านความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ในยุครัฐบาลคณะปฏิรูปฯ และบรรยากาศทางการเมืองในประเทศก็เต็มไปด้วยความหวาดระแวงซึ่งกันและกัน - คณะทหารทำการรัฐประหารยึดอำนาจจากคณะปฏิรูปฯ พลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ เป็นนายกรัฐมนตรีและได้มีการเลือกตั้งทั่วไปในปี 2522 - รัฐบาลพยายามแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจที่สืบเนื่องมาจากการเร่งอัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจ เช่น ปัญหาการลงทุนชบเซา ปัญหาโครงสร้างทางเศรษฐกิจ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ ปัญหาประชากรและการว่างงาน แต่เกิดวิกฤตการณ์ทางเศรษฐกิจขึ้นในปี 2522 ทำให้นายกรัฐมนตรีลาออกกลางสภา - พลเอกเปรม ติณสูลานนท์ เป็นนายกรัฐมนตรี และจัดตั้ง

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์	สภาพการณ์ของสื่อมวลชน	สภาพการณ์ของการเมืองและเศรษฐกิจ
<p>พ.ศ. 2525-2527</p> <ul style="list-style-type: none"> - คณะวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดหลักสูตรวารสารศาสตร์ และสื่อสารมวลชน (2525) เป็นหลักสูตรปริญญาโท (1 ปี) - คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เปิดภาควิชาศิลปนิเทศ (2525) - มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราชเตรียมการจัดตั้งคณะนิเทศศาสตร์ และจะเปิดรับนักศึกษา รุ่นที่หนึ่งในปี 2527 	<p>ชื่อเรียกรื่องของกลุ่มผู้สร้างภาพยนตร์ไทย</p> <ul style="list-style-type: none"> - ภาพยนตร์ไทยต้องเผชิญหน้ากับโทรทัศน์ และวิดีโอเทป ผู้ดูภาพยนตร์ไทยลดจำนวนน้อยลง - เทคโนโลยีใหม่ๆ ทางการสื่อสารทะลักเข้ามาอย่างรวดเร็ว เช่น เครื่องเล่นเทปคาสเซ็ท เครื่องเล่น วิดีโอเทป รวมทั้งโทรทัศน์ตามสายซึ่งมีการส่งอในต่างจังหวัด และตามอาคารใหญ่ๆ - ธุรกิจการโฆษณาขยายตัวมากขึ้นอีก มีมูลค่ากว่า 3 พันล้านบาทต่อปี โดยเน้นการโฆษณาทางโทรทัศน์ วิทยุ และสื่อเฉพาะกลุ่ม ซึ่งสามารถเข้าถึงกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ - มีเทคโนโลยีทางการสื่อสารใหม่ๆ เข้ามามากขึ้น เช่น วิดีโอเกม การใช้คอมพิวเตอร์ในการสื่อสาร และเก็บข้อมูลในสำนักงาน และธุรกิจขนาดใหญ่ และการใช้คอมพิวเตอร์ขนาดเล็ก - การดำเนินงานของสื่อมวลชน เป็นองค์กรธุรกิจขนาดใหญ่ มีกิจการสื่อมวลชนหลายประเภทอยู่ในเครือเดียวกัน เช่น หนังสือพิมพ์รายวันกับนิตยสาร สถานีโทรทัศน์กับหนังสือพิมพ์ และการดำเนินการทางธุรกิจมีลักษณะครบวงจรในตัวเอง - รัฐบาลใช้สื่อมวลชนของรัฐ (วิทยุโทรทัศน์) ป้อนข่าวสารแก่ประชาชนตลอดเวลาที่วิบูลย์มีการถ่ายทอดข่าวและรายการของรัฐบาลอยู่เป็นประจำ และกองทัพบกได้นำเครื่องรับโทรทัศน์ไปแจกแก่ประชาชนในบริเวณชายแดนไทย-กัมพูชา เพื่อให้สามารถรับข่าวสารจากรัฐบาลได้ 	<ul style="list-style-type: none"> - ประเทศไทยจัดงานเฉลิมฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ 200 ปี อย่างมโหฬารตลอด 2525 - เกิดวิกฤตการณ์รัฐธรรมนูญในตอนต้น 2526 นำไปสู่การยุบสภาและการเลือกตั้งทั่วไปในเดือนเมษายน พลเอกเปรม ติสุตานนท์ได้รับการเสนอชื่อเป็นนายกรัฐมนตรีอีกครั้งหนึ่งและจัดตั้งรัฐบาลผลขึ้น - ภาพพจน์ของผู้แทนราษฎรเสื่อมลง มีส่วนพัวพันเรื่องบ่อนการพนันขนาดใหญ่ - รัฐบาลออกกฎหมายเก็บภาษีเพิ่มเติม ขาดเดี่ยวกัันธุรกิจการเงินเกิดความปั่นป่วนเนื่องจากความไม่ซื่อสัตย์สุจริตของธุรกิจการเงิน

สถานภาพปัจจุบันของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ ในปัจจุบันสามารถจำแนกสถานภาพได้เป็นประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. กลุ่มสถาบันที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ สถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ทั้งในระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอกในประเทศไทย มีจำนวนทั้งสิ้น 77 แห่ง สามารถจำแนกเป็นกลุ่มต่างๆ ได้ ดังนี้

1) มหาวิทยาลัยของรัฐ จำนวนทั้งสิ้น 14 แห่ง จำแนกเป็น

1.1 มหาวิทยาลัยที่จำกัดจำนวนรับ จำนวน 12 แห่ง ประกอบด้วย

1. จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย	7. มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
2. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์	8. มหาวิทยาลัยแม่โจ้
3. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่	9. สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้า
คุณทหารลาดกระบัง
4. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์	10. มหาวิทยาลัยบูรพา
5. มหาวิทยาลัยศิลปากร	11. มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
6. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	12. มหาวิทยาลัยนเรศวร

1.2 มหาวิทยาลัยไม่จำกัดจำนวนรับ จำนวน 2 แห่ง ประกอบด้วย

1. มหาวิทยาลัยรามคำแหง	2. มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

2) มหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ จำนวน 2 แห่ง ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี	2. มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์

3) มหาวิทยาลัยราชภัฏ จำนวน 39 แห่ง ได้แก่

1. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย	21. มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่
2. มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง	22. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุตรดิตถ์
3. มหาวิทยาลัยราชภัฏกำแพงเพชร	23. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์
4. มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม	24. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบูรณ์
5. มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย	25. มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร
6. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี	26. มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
7. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา	27. มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์
8. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์	28. มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
9. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครพนม	29. มหาวิทยาลัยราชภัฏศรีสะเกษ
10. มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด	30. มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
11. มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี	31. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรี

12. มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์
ในพระบรมราชูปถัมภ์	32. มหาวิทยาลัยราชภัฏยะลา
13. มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี	33. มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี
14. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม	34. มหาวิทยาลัยราชภัฏเพชรบุรี
15. มหาวิทยาลัยราชภัฏหมู่บ้านจอมบึง	35. มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต
16. มหาวิทยาลัยราชภัฏสงขลา	36. มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช
17. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี	37. มหาวิทยาลัยราชภัฏจันทรเกษม
18. มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี	38. มหาวิทยาลัยราชภัฏบ้านสมเด็จ
เจ้าพระยา
19. มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร	39. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต
20. มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา	
- 4) มหาวิทยาลัยเอกชน จำนวนทั้งสิ้น 22 แห่ง ได้แก่
1. มหาวิทยาลัยกรุงเทพ	12. มหาวิทยาลัยเว็ปสเตอร์
2. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต	13. มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต
วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
3. มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์	14. มหาวิทยาลัยนานาชาติแสตมฟอร์ด
4. มหาวิทยาลัยเกริก	15. มหาวิทยาลัยคริสเตียน
5. มหาวิทยาลัยรังสิต	16. มหาวิทยาลัยพายัพ
6. มหาวิทยาลัยเซ็นต์จอห์น	17. มหาวิทยาลัยเจ้าพระยา
7. มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร	18. มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ
8. มหาวิทยาลัยศรีปทุม	19. มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล
9. มหาวิทยาลัยสยาม	20. วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียง
เหนือ
10. มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย	21. วิทยาลัยโยนก
11. มหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ	22. มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย

เมื่อพิจารณาจากจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์พบว่ามหาวิทยาลัยราชภัฏเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์มากที่สุด ในขณะที่มหาวิทยาลัยเอกชนเป็นสถาบันที่มีขยายตัวด้านการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์อย่างต่อเนื่อง โดยจะเป็นการเปิดสอนในด้านการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์เพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดแรงงานภาคธุรกิจ

ในจำนวนสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ทั้งหมดมีสถาบันอุดมศึกษาที่สอนด้านนิเทศศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ จำนวน 6 แห่ง โดยส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชนและเน้นการ

ศึกษาด้านการสื่อสารธุรกิจ การสื่อสารการตลาด ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม และ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย โดยมีมหาวิทยาลัยของรัฐ เปิดสอนในหลักสูตรภาษาอังกฤษ คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เปิดสอนในสาขาการบริหารการสื่อสาร

สำหรับการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในระดับบัณฑิตศึกษามีสถาบันอุดมศึกษาที่จัดการสอนในระดับปริญญาโท จำนวน 14 แห่ง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมิกราช มหาวิทยาลัยรามคำแหง มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเกริก มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยสยาม มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตย์ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยศรีปทุม โดยมหาวิทยาลัยที่จัดการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาเอก จำนวน 5 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยรังสิต และมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

เมื่อพิจารณาการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโท พบว่า สถาบันอุดมศึกษาเอกชนจัดการเรียนการสอนด้านนิเทศศาสตร์ในระดับปริญญาโทจำนวนมากที่สุดและเป็นการเปิดสอนในด้านการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์เป็นส่วนใหญ่ แต่การศึกษาในระดับปริญญาเอก แต่ละมหาวิทยาลัยจะจัดการเรียนการสอนที่แตกต่างกันออกไป กล่าวคือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยและ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์หรือสื่อสารมวลชนโดยไม่จำแนกสาขา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ เปิดสอนในสาขาวิชาการสื่อสารระหว่างบุคคล และมหาวิทยาลัยรังสิต เปิดสอนนิเทศศาสตร์องค์รวมศึกษา ส่วนมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต จัดการเรียนการสอนในสาขาการบริหารการสื่อสาร

2. สาขาวิชาที่เปิดสอน

2.1 ประเภทของสาขาที่เปิดสอน

นับแต่แรกเริ่มการก่อตั้งของหลักสูตรนิเทศศาสตร์ในประเทศไทยจนถึง พ.ศ.2548 การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ สามารถจำแนกได้เป็น 21 สาขา ดังนี้

1. สาขาการโฆษณา เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์
2. สาขาการประชาสัมพันธ์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ โดยเฉพาะมหาวิทยาลัยราชภัฏทุกแห่งจะจัดการเรียนการสอนในแขนงวิชานี้
3. สาขาหนังสือพิมพ์ วารสารศาสตร์ วารสารสนเทศ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยส่วนใหญ่ที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ รวมทั้งในมหาวิทยาลัยราชภัฏส่วนใหญ่
4. สาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ สถาบันอุดมศึกษาที่จัดการเรียนการสอนในสาขานี้ส่วนใหญ่เป็นมหาวิทยาลัยเอกชน ได้แก่ วิทยาลัยโยนิก มหาวิทยาลัยภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยวงษ์ชวลิตกุล มหาวิทยาลัย

เจ้าพระยา โดยมีมหาวิทยาลัยของรัฐเพียงแห่งเดียวที่ใช้ชื่อสาขาการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ คือ มหาวิทยาลัยรามคำแหง

5. สาขาวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย(ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์(ใช้ชื่อสาขาสื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย มหาวิทยาลัยเซนต์จอห์น มหาวิทยาลัยอีสเทิร์น มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ วิทยาลัยโปลีเทคนิคภาคตะวันออกเฉียงเหนือและมหาวิทยาลัยราชภัฏบางแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา มหาวิทยาลัยราชภัฏสุรินทร์ เป็นต้น

6. สาขาภาพยนตร์ วิทยุทัศน์และภาพถ่าย เปิดสอนในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าคุณทหารลาดกระบัง มหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

7. สาขาสื่อสารมวลชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเชียงใหม่เกริก มหาวิทยาลัยเชียงใหม่รามคำแหง มหาวิทยาลัยเชียงใหม่เนศวร

8. สาขาการบริหารสื่อสารมวลชน ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย (หลักสูตรภาษาอังกฤษ) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

9. สาขาวิชาสาขาสื่อสารการแสดง ศิลปะการแสดงและกำกับการแสดง ได้แก่ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต

10. สาขานิเทศศิลป์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยอัสสัมชัญ

11. สาขานิเทศศาสตร์ (ไม่มีการจำแนกเป็นสาขาย่อย) เปิดสอนในมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสุรนารี มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์

12. สาขานิเทศศาสตร์ธุรกิจ สื่อสารการตลาด เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตและมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีมหานคร และในมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์หลักสูตรภาษาอังกฤษ ได้แก่ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ มหาวิทยาลัยสยาม และมหาวิทยาลัยรังสิต มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และมหาวิทยาลัยหอการค้าไทย จัดการเรียนการสอนหลักสูตรภาษาอังกฤษในสาขาการสื่อสารธุรกิจ คณะนิเทศศาสตร์ และในมหาวิทยาลัยเอกชนที่จัดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาโทด้านนิเทศศาสตร์ รวมทั้งในหลักสูตรปริญญาโทของมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต

13. สาขาการจัดการสารสนเทศ สาขาสารสนเทศเพื่อการสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต และมหาวิทยาลัยรังสิต

14. สาขาออกแบบสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ และมหาวิทยาลัยศิลปากร

15. สาขานิเทศศาสตร์บูรณาการ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยแม่โจ้

16. สาขาการสื่อสารระหว่างบุคคล เปิดสอนในมหาวิทยาลัยกรุงเทพ ระดับปริญญาเอก
17. สาขาการสื่อสารการเมือง เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาโท
18. สาขาการสื่อสารเพื่อการรณรงค์ เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาโท
19. สาขาเทคโนโลยีสื่อสารมวลชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยรามคำแหง ระดับปริญญาโท
20. สาขาการสื่อสารภาครัฐและเอกชน เปิดสอนในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ระดับปริญญาโท
21. สาขาการจัดการการสื่อสาร เปิดสอนในมหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต ระดับปริญญาเอก

จากการจำแนกเป็นสาขาวิชาต่างๆ พบว่าสาขาโฆษณาและสาขาการประชาสัมพันธ์เป็นสาขาวิชาที่ได้รับความนิยมมากที่สุด โดยเปิดสอนในมหาวิทยาลัยแทบทุกแห่งที่สอนด้านนิเทศศาสตร์โดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชนและมหาวิทยาลัยราชภัฏอันแสดงถึงการตอบสนองต่อการขยายตัวของธุรกิจแขนงดังกล่าว รองลงไปคือ สาขาวิชาการหนังสือพิมพ์ วิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ ซึ่งล้วนแต่ยังคงเป็นสาขาวิชาที่จำแนกตามประเภทของสื่อทั้งสิ้น อันแสดงให้เห็นว่านับจากแรกเริ่มดำเนินการจนถึงปัจจุบัน การศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ของไทยยังคงให้ความสำคัญกับการศึกษาที่ตัวสื่อแต่ละแขนงโดยยังไม่ให้ความสำคัญต่อการประยุกต์ใช้งานด้านนิเทศศาสตร์เข้ากับกระบวนการพัฒนาสังคมหรือวิชาการศาสตร์อื่นมากเท่าที่ควร

2.2 การเปิดสอนสาขาต่างๆ กับยุคสมัยของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ในประเทศไทย

มหาวิทยาลัยเปิดสอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคที่ 1 (พ.ศ.2482 – 2490) และยุคที่ 2 (พ.ศ.2491 – 2513) จะเปิดสอนในแทบทุกสาขา เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ส่วนมหาวิทยาลัยที่เปิดดำเนินการในยุคที่ 3 (พ.ศ.2514 – 2527) และยุคที่ 4 (พ.ศ.2528 – 2538) แทบทุกมหาวิทยาลัยจะเปิดดำเนินการในสาขาวิชาการ โฆษณาและการประชาสัมพันธ์ ในขณะที่เปิดสอนด้านหนังสือพิมพ์และภาพยนตร์น้อยลงโดยเฉพาะในมหาวิทยาลัยเอกชน และพบว่า มหาวิทยาลัยเอกชนให้ความสำคัญกับการเรียนการสอนด้านสื่อสารการตลาดมากขึ้น อันสะท้อนถึงแนวโน้มการปรับตัวของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ที่เข้าสู่แวดวงธุรกิจมากขึ้น อันจากเนื่องผู้ประกอบการหรือผู้บริหารหน่วยงานภาคธุรกิจตระหนักถึงความสำคัญในการใช้การสื่อสารมวลชนโดยเฉพาะการโฆษณาและการประชาสัมพันธ์ในการพัฒนาองค์การจึงมีความต้องการบัณฑิตในสาขาวิชาดังกล่าวมากขึ้นด้วย ในยุคที่ 5 (พ.ศ.2539 – 2543) เกิดแนวทางการศึกษานิเทศศาสตร์แนวใหม่ คือ การศึกษาที่เน้นความสำคัญของเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นการจัดหลักสูตรในลักษณะสหวิทยาการที่เน้นเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นฐานความรู้ ก่อนเข้าศึกษาเฉพาะในด้านนิเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีสารสนเทศ เป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะดังกล่าว และในช่วงยุคดังกล่าว มีมหาวิทยาลัยที่จัดการเรียนการสอนในลักษณะเดียวกัน คือ

มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม มหาวิทยาลัยนเรศวร และมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ ซึ่งแสดงถึงการให้ความสำคัญต่อการนำความรู้ด้านนิเทศศาสตร์ประยุกต์กับเทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อสามารถปฏิบัติงานได้ในหลากหลายสาขาวิชามิใช่การปฏิบัติงานในฐานะผู้เชี่ยวชาญด้านงานสื่อสารมวลชนแขนงใดแขนงหนึ่งตามแนวคิดของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ดั้งเดิม

เมื่อการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ก้าวสู่ยุคที่ 6 (พ.ศ. 2543 -2548) ความเปลี่ยนแปลงในยุคนี้เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็ว ทั้งการขยายตัวของการศึกษาตามประเภทของสื่อ การเกิดสาขาใหม่ๆ รองรับความต้องการที่เพิ่มขึ้นของตลาดแรงงาน และการขยายตัวของการศึกษาไปในระดับปริญญาโทและปริญญาเอก ความเปลี่ยนแปลงในยุคนี้สะท้อนให้เห็นว่าตลาดแรงงานยังคงมีความต้องการบัณฑิตด้านนิเทศศาสตร์เข้าไปปฏิบัติงานรองรับการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศโดยมีความคาดหวังในคุณสมบัติของบัณฑิตมากขึ้นด้วย ส่งผลต่อการเปิดสอนสาขาใหม่ๆ และการขยายการศึกษาไปในระดับสูงกว่าปริญญาตรี

แม้ว่า ตลอดช่วงเวลา 6 ยุคของการพัฒนาการศึกษาทางด้านนิเทศศาสตร์จะมีความเปลี่ยนแปลงและการเติบโตเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่อง หากแต่ความเปลี่ยนแปลงดังกล่าวยังคงเป็นการเปลี่ยนแปลงตามปัจจัยผลักดันจากภายนอก คือ ความต้องการของตลาดแรงงานและปัจจัยทางสังคมและเศรษฐกิจ หากแต่ยังมีไม่เป็นการเติบโตอันเนื่องจากการพัฒนาและสั่งสมองค์ความรู้ด้านนิเทศศาสตร์อย่างแท้จริง

2.3 สถานภาพของการศึกษาด้านวาทวิทยา

วาทวิทยา หมายถึง สาขาวิชาที่มุ่งศึกษาและวิจัยพฤติกรรมการพูดเพื่อการสื่อสารของมนุษย์ โดยครอบคลุมการพูดทุกระดับ เช่น หลักการพูด วาทศิลป์ วาทศาสตร์ การสื่อสารในองค์กร เป็นต้น วาทวิทยานับเป็นรากฐานความคิดของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์เมื่อเกิดมหาวิทยาลัยที่สอนด้านนิเทศศาสตร์ในยุคแรกของโลก และถือเป็นศิลปะพื้นฐานของการศึกษาวิชาชีพชั้นสูงในยุคต่อมา จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นสถาบันอุดมศึกษาแห่งแรกที่จัดการเรียนการสอนด้านวาทวิทยา โดยเปิดพร้อมกับการยกระดับเป็นคณะนิเทศศาสตร์ใน พ.ศ.2516 แต่เป็นที่น่าสังเกตว่าสาขาวิชาวาทวิทยา แม้จะเป็นสาขาเก่าแก่และถือเป็นรากฐานสำคัญของการศึกษาด้านนิเทศศาสตร์ หากแต่กลับมีสถาบันอุดมศึกษาที่เปิดสอนด้านนี้เพียง 2 แห่ง คือ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และมหาวิทยาลัยบูรพา ทั้งนี้อาจเนื่องจากสาขาดังกล่าวเป็นสาขาสารัตถศึกษา ซึ่งเป็นพื้นฐานแก่สาขาวิชาอื่น และถูกมองว่ามีใช้สาขาวิชาที่เป็นวิชาชีพโดยตรง สถาบันการศึกษาหลายแห่งจึงไม่จัดวาทวิทยาเป็นสาขาวิชาหนึ่งในคณะนิเทศศาสตร์ แต่ไปจัดเป็นรายวิชาย่อยในสาขาวิชาอื่นหรือเป็นรายวิชาในคณะอื่น จึงเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การศึกษาด้านวาทวิทยาในประเทศไทยยังไม่มี การขยายตัวมากเท่าสาขาวิชาอื่น